

STRATEJİ, ÖRGÜTLENME VE MOTİVASYONUyla KENDİNE ÖZGÜ BİR TERÖRİST ÖRGÜT: FETÖ

Arman SERT*, Cenker Korhan DEMİR**, Engin AVCI***

Öz

Tarihsel olarak terörizm tiplerinin hemen hepsine şahitlik eden Türkiye, Fetullahçı Terörist Örgüt (FETÖ)'ün devletin çeşitli kademelerine sızdırdığı, elemanlarıyla gerçekleştirmeye çalıştığı darbe girişimi neticesinde yüzlerce şehit ve binlerce yaralı vermiştir. Her ne kadar örgüt, şiddet eylemlerini 15 Temmuz 2016 tarihinde gerçekleştirmiş olsa da kuruluşu ve gelişimi bunun çok öncesine uzanmaktadır. Terörist örgüt; uyguladığı yöntemler, eylem tipleri, eleman temini, örgütlenme, din istismarı, yurt dışı bağlantıları gibi birçok özellik sebebiyle benzerlerinden farklılık arz etmektedir. Bu nedenle FETÖ, 21'inci yüzyılın getirdiği avantajları da kullanan taktik ve stratejisiyle terörizm çalışmalarının odaklanması gereken önemli bir araştırma konusudur.

Bu çalışmanın amacı; FETÖ'nün organizasyon modelini, stratejisini ve motivasyonlarını oluşturan dinamiklerin araştırılması ve bu doğrultuda örgütün kendine özgü özelliklerinin ortaya çıkarılmasıdır. Araştırmanın temel varsayımı; bu dinamiklerin diğer terörist örgütlerle benzer yanlarına rağmen önemli farklılıklar taşıdığı, bu sebeple de FETÖ'nün kendine özgü yeni tip bir terörist örgüt olduğudur. Çalışmada tarihsel perspektif göz önünde bulundurularak çeşitli terörist örgütlerin organizasyon modelleri, stratejileri ve motivasyon kaynakları incelenmiştir. Bunlar FETÖ ile karşılaştırılarak benzerlikler ve farklılıklar belirlenmiş ve çalışmanın temel varsayımı karşılaştırmalı vaka analizleri aracılığıyla sorgulanmıştır.

Anahtar kelimeler: FETÖ, Terör, Strateji, Motivasyon, Örgütlenme.

A SUI GENERIS TERRORIST ORGANIZATION WITH ITS STRATEGY, ORGANIZATION AND MOTIVATION: FETO

Abstract

Turkey, which has historically witnessed almost all types of terrorism, has also suffered from hundreds of martyrs and thousands of casualties as a result of the coup attempt

* Araştırma Görevlisi, JSGA, Güvenlik Bilimleri Enstitüsü, Uluslararası Güvenlik ve Terörizm Ana Bilim Dalı, armansert23@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0001-7101-6702>

** Doç. Dr., Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi Güvenlik Bilimleri Enstitüsü, ckdemir@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0001-8016-7123>

*** Dr., Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi Araştırma Merkezleri Müdürlüğü, engavci@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0002-5881-1530>

carried out by the Fetullahist Terrorist Organization (FETO) with its members infiltrated through various levels of the state. Although the organization committed acts of violence on July 15, 2016, its organization and activities date back well before. This terrorist organization differs from its counterparts due to its methods, types of actions, recruitment and indoctrination, organization, exploitation of the religion and connections abroad. Therefore, FETO is an important research subject that should be of interest to terrorism studies with its tactics and strategy, which also uses the advantages of the 21st century.

The aim of this study is to analyze the dynamics that constitute the organizational model, strategy and motivations of FETO and to reveal the unique characteristics of the organization in this respect. The basic assumption of the research is that these dynamics, despite their similarities with other terrorist organizations, have significant differences, and therefore FETO is a new type of terrorist organization. Organizational models, strategies and motivational sources of various terrorist organizations were examined by taking historical perspective into consideration. These were compared with FETO, similarities and differences were determined and the basic assumption of the study was questioned through comparative case studies.

Keywords: FETO, Terror, Strategy, Motivation, Organization.

GİRİŞ

Geçmişe eskiye dayanan terörizm, günümüzde farklı tip ve yöntemlerle karşımıza çıkarak tehlike oluşturmaya devam etmektedir. Terörizmi tanımlama gayretlerindeki çeşitlilik ve ortak noktalarda buluşamama durumu, bu fenomenin anlaşılmasında kullanılan siyasal yaklaşımlar nedeniyle devam etmektedir. Bunun yanında terörizmin küreselleşen bir boyuta taşınması ile beraber, terörist örgütlerin stratejilerinin, organizasyon modellerinin ve motivasyonlarının da eşzamanlı olarak evrildiği dikkat çekmektedir.

Türkiye'nin 15 Temmuz 2016 tarihinde maruz kaldığı darbe girişimi sırasında karşılaştığı terör eylemleri de bu anlamda yeni tip bir örgüt ve stratejiyi işaret etmiştir. Bu kapsamda, varlığını devam ettiren bir tehdit olarak Fetullahçı Terör Örgütü (FETÖ)'nün incelenmesinin önemli olduğu değerlendirilmektedir. Zira bu terörist örgütün stratejisi, motivasyonu ve organizasyon modelinin ortaya konulması sonucunda bu ve benzeri örgütlerle uygun mücadele yöntemlerinin geliştirilmesi mümkün olabilecektir. FETÖ'nün dinamiklerinin analiz edilmesinden önce, tarihsel perspektifte kendinden önceki bazı terörist örgütlerin incelenmesi, yapılacak karşılaştırmalı vaka analizleri için bir ışık tutacaktır.

Bu kapsamda, çalışmanın birinci bölümünde, tarihsel perspektif içerisinde terörist örgütlerin uyguladıkları stratejiler, sahip oldukları organizasyon modelleri ve motivasyon kaynakları incelenecektir. İkinci bölümde, terörist örgütlerin stratejileri, organizasyon modelleri ve motivasyonları ile ilgili öne çıkan teorik yaklaşımlar ortaya konularak bir sonraki bölümde yapılacak analiz için çerçeve oluşturulacaktır. Üçüncü bölümde ise FETÖ'nün stratejisi, organizasyon modeli ve motivasyonu oluşturulan analiz çerçevesi dâhilinde incelenecektir.

1. MODERN TERÖRİZMİN EVRİMİ

Alanyazında terörizmin tarihsel arka planı ile ilgili değerlendirmeler sıklıkla miladi takvimin başlangıcına paralel olarak yapılmaktadır. Çok eski tarihlerden itibaren terörü benzer amaçlarla kullanan birçok örgüt olsa da terörizmin kendine özgü bir kavram olarak Fransız Devrimi ile ortaya çıktığı bilinmektedir. Walter Laqueur (2002: 22) terörizmin tarihini içeren çalışmasında, özellikle 18. yüzyıl sonları ve 19. yüzyıl başlarında monarşilere karşı oluşan tepkiler nedeniyle “zalim hükümdar” olarak nitelendirilen kral, padişah veya imparatorlara yönelik suikastların planlandığına dikkat çekmektedir.

Bununla beraber, sadece hükümdarı öldürmekle monarşinin yıkılamayacağı ve doğrudan sistemin kendisinin geniş bir cephede hedef alınması gerektiği düşüncesi ilk kez 18. yüzyıl sonlarından itibaren gizli cemiyetler (*secret societies*) tarafından tartışılmıştır (Laqueur, 2002: 22).

1.1. Gizli Cemiyetlerden Anarşistlere

Gizli cemiyetler, mistik/dini uğraşları (ama çoğu zaman da çok somut sosyal işlevlere sahip) ve ritüelleriyle birçok uygarlıkta çok eski zamanlardan beri var olmuştur (Laqueur, 2002: 23). Bunlarla ilgili dikkat çeken bir husus, gizliliklerinin bir sonucu olarak, faaliyetlerinin kapsamı ve öneminin somut verilerden ziyade çoğunlukla abartıya dayandığı, bunun da mistik veya gizli doğalarını genişletici bir etki doğurduğudur. Bir diğer husus ise, artık siyasi düzeni değiştirmeye yönelik düşüncelerle hareket etmeye başlamalarıdır. “*Zalim hükümdara karşı her yol mubah*” ve “*kutsal bir amaca ulaşmak için uygulanan yöntemlerin hiçbiri suç oluşturmaz*” benzeri önermeler bu dönemden itibaren yayılmaya başlamıştır (Laqueur, 2002: 23). Başlarda daha çok bireysel, içgüdüsel ve gelişigüzel olduğu görülen bu düşünceler, sonrasında siyasal bir içerik taşımaya başlayarak bugünkü anlamda terörizme yaklaşmıştır.

Her ne kadar kendinden önce bazı gizli cemiyetler var olsa da etkili olduğu dönemde (özellikle 19. yüzyıl başları) uluslararası sistemdeki statükoya karşı Avrupalı bazı devletlerce tehdit olarak görülen ve kanlı şiddet eylemleri sebebiyle ön plana çıkan *Carbonari*¹ örgütü bu anlamda verilebilecek ilk örneklerden biridir ve kökenleri, yapısı, öğretileri ve faaliyetlerinin anlaşılması üzerinde gizem ve belirsizlikler bulunmaktadır (Shiver, 1964: 234). Strateji, örgütlenme ve motivasyon gibi dinamikleri incelendiğinde de FETÖ ile benzerlikler gösterdiği söylenebilir.

Bir defa bu cemiyete katılanların, aile ve milliyet bağları da dâhil olmak üzere tüm bireyselliklerini yitirdikleri, tamamen “usta/efendilerine” (*master*) ait hale geldikleri ve örgütten çıkmalarının neredeyse imkânsızlaştığı bilinmektedir (Laqueur, 2002: 24). Örgüte yeni katılanlar birer “çırak” (*apprentice*) olarak adlandırılırken, çıraklardan oluşan hücrelerin sorumlularına ise usta/efendi denilmektedir. Bunların üstünde de “büyük efendi/usta” (*grand master*) bulunmaktadır (Frost, 1876: 213). Sonuç olarak örgüt elemanları, kendi ustalarının/efendilerinin tek bir işareti veya komutu ile her türlü şiddet eylemini yapabilecek bir kimliğe bürünmektedirler.

Eleman teminindeki temel hedefini, üstlerinin emirlerini yerine getirmeye hazır çok sayıda ve disiplinli bir insan grubu oluşturmak olarak belirleyen örgütte, elemanlar özenle seçilmekte ve birbirlerine “iyi kuzenler” (*good cousins*) olarak hitap etmektedirler. Keza, örgüt içerisinde hiyerarşik bir kademelenme mevcuttur. Örgütün kademeleri çok sayıda gizli hücrelerden oluşmakta ve örgüt elemanlarının isimleri kodlanmaktadır. Hücreler birbirini tanımamakta ancak entegre halde varlıklarını devam ettirebilmektedirler (Rath, 1964: 353-356). Örgüt içerisinde sürekli olarak kodlar, işaretler ve parolalar kullanılmakta ve hatta birbirlerine dokunma şekilleri ile karşılındakilerin örgüt elemanı olup olmadığını anlayabilmektedirler (Bartholdy, 1821: 5, Shiver, 1964: 234). Bu kapsamda, birbirlerine çeşitli bağlarla entegre olmuş küçük, gizli hücrelerden oluşan, aynı zamanda da kademeler halinde hiyerarşik bir örgütlenmeye sahip oldukları söylenebilir.

---

¹İtalyanca “*carbonari*” kelimesinin İngilizce karşılığı “*charcoal makers*” olup Türkçeye “kömürçüler” olarak çevrilebilir (<https://www.britannica.com/topic/Carbonari>, Erişim Tarihi: 23.10.2019).

Bu tip örgütler gizemlerini sadece kendilerine has örgüt içi iletişim ile sağlamakta ayrıca dini/mistik inançlar örgütün ideolojik temelini oluşturarak buna katkıda bulunmaktadır. Bu kapsamda, örgütün kendine özgü özelliklerinden birisi de modern olarak nitelendirilebilecek devrimci hedeflerin içerisinde dini ritüeller barındıran gelenekselciliği güçlü bir şekilde barındırabilmesidir (Miller, 2003: 33). “Mesih” inancına sahip bu örgütte, tıpkı Hz. İsa gibi dünyada acı çeken, ancak öldükten sonra huzura kavuşacaklarını düşünen örgüt elemanları, örgütün dünyayı aydınlatmaya (*enlightment*) yönelik hizmet ettiğine inanmaktadırlar. Çünkü örgüt liderliğini, “Kâinatın Büyük Efendisi” (*Great Master of the Universe*) olarak algılamaktadırlar (Rath, 1964: 358).

Örgütün esasen, mevcut otoriteye paralel bir iktidar gibi hareket ettiğinden de bahsedilebilir. Bu paralel yapı bünyesinde, sözde hükümetin üçer yıllık görev süresi olan localar (*vendita*) ve bunların birbirinden ayrı başkanları bulunmaktadır. Birincisi yasama, ikincisi yürütme ve üçüncüsü de adli olmak üzere üç ayrı loca şeklindeki başkanlıkların sonuncusuna Yüksek Loca (*Alta Vendita*) denilmektedir. Bu localar da “*baracche*”² (baraka) adı verilen çeşitli sayıdaki alt bölümlerden oluşmaktadır (Bartholdy, 1821: 5-6).

Elemanların örgüte katılışları adeta dini bir tören gibidir ve mistik bir havada gerçekleştirilmektedir. Örgüte yeni katılacak kişiler ve diğer elemanlarla ilgili toplantılar için önceden belirlenmiş olan ormanlık alanlardaki gizli barakalarda buluşulmaktadır. Barakaları çevreleyen orman “İtalya” olarak betimlenmekte, içleri ise örgüt elemanlarının çalıştığı localar olarak kabul edilmektedir (Shiver, 1964: 235). Örgüte alınacak elemanın, locaya getirilmeden önce, ormanda belirlenmiş bir yerde kısa bir süre oturması, mistik bir “yansıma mağarası”nda (*grotto of reflection*) biraz zaman geçirmesi ve böylelikle kendisiyle yüzleşmesi istenmektedir (Rath, 1964: 357).

Mistik mağaradaki yüzleşmeden sonra, gözleri bağlı bir şekilde kendisinden sorumlu olan efendi/usta tarafından loca girişine getirilen kişi, burada adını, yaşını, ikametgâhını, dinini ve mesleğini söylemektedir. Ormandan topladığı odun, yaprak

---

² Tekil hali *baracca* olan İtalyanca kelimenin çoğulu *baracche* olmakla birlikte Türkçe karşılığı kütüklerden yapılmış küçük ev, kulübe veya baraka olarak ifade edilebilir (<https://en.wiktionary.org/wiki/baracca>, Erişim Tarihi: 23.10.2019) Bu kapsamda, *Carbonari* üyelerinin buluşmak için önceden planladıkları gizli yerler olarak da belirtilebilir. Çalışmada “baraka” ifadesinin kullanılması tercih edilmiştir.

ve toprak ile beraber iyi kuzenlere; inanç, umut ve yardım³ getireceğine ve tutkularına ket vurup örgüt tarafından verilecek tüm görevleri yaparak hiçbir koşulda ihanet etmeyeceğine dair yemin ettikten sonra içeri girmektedir. Yeminini bozduğu takdirde lanetlenmiş olarak atfedileceğini de kabul etmektedir (Rath, 1964: 357).

Örgüt, eleman temininden sonra, örgüt içi radikalleşmeyi amaçlamakta ve insani fikirler, dürüstlük, onur, yardımseverlik ile hukuk ve düzene saygı gibi “maske” kavramları ön plana çıkarmaktadır. Elemanlar, bu kavramlar çerçevesinde hareket ettiğini veya hizmet ettiğini düşünmektedir. Örgüte sadakat ve adanmışlık oldukça önemlidir (Shiver, 1964: 235). İnsanları “iyi bir Hristiyan haline getirmekten ziyade Hristiyanları iyi birer *Carbonari* haline getirmek” amaçlanmaktadır (Rath, 1964: 357-358).

Finansal boyutta; elemanlarına uyguladığı para cezaları, örgüte giriş parası, elemanların aylık kazançlarından alınan aidatlar ve diğer katkılarla oldukça yüksek bir kaynak oluşturmuşlardır (Rath, 1964: 358). Örgütün eleman sayısı da o zamanki şartlara göre azımsanmayacak boyuttadır. 1810’larda 200.000 civarında elemanı olduğu değerlendirilmektedir (Shiver, 1964: 235). 1820’lere doğru etkinliğini iyice artıran örgütün elemanları arasında soylular, subaylar, küçük toprak sahipleri, devlet memurları ve hatta din adamları da bulunmaktadır. İtalya’nın yanı sıra İsviçre, Fransa, İspanya ve Almanya’da da faaliyetlerini yürüttüğü bilinmektedir (Shiver, 1964: 238-241).

Özellikle 1820 ve 1821’de *Carbonari*’nin desteğiyle önce Napoli Kralı Ferdinand’a karşı başlatılan ayaklanma esnasında bir takım siyasi hedeflere ulaşılmış, akabinde bu başarıdan cesaretle diğer İtalyan Krallıklarında da benzer faaliyetlere girişilmiştir. 1821’de, Avusturya ordusu bu şiddet eylemlerini bastırmak üzere İtalya’ya girmiş ve örgütün etkinliğini kırmıştır (Frost, 1876b: 1-2). Ancak örgüt tamamen yok olmamış, “uygun zamana kadar bekleyerek” 1830’da Fransa’daki Temmuz Devrimi’nde rol almış ve benzer şiddet eylemlerini 1831’de İtalya’da gerçekleştirmeye çalışmıştır. Burada başarısız olarak etkinliğini büyük ölçüde yitirmiştir (Frost, 1876b: 30-40). Eylemleri genel olarak, mevcut rejimi değiştirmek amacıyla komplolar, suikastlar düzenlemek ve isyan, ayaklanma gibi halk hareketlerini yönetip yönlendirmek olarak özetlenebilir. (Frost, 1876a: 244). Tüm bunlar değerlendirildiğinde *Carbonari* örgütünün ciddi anlamda terör

---

³ İnanç-Umut-Yardım (*Faith-Hope-Charity*) üçlemesi örgüt için kutsal sayılan sözlere (Frost, 1876: 217).

taktikleri geliştirdiği görülmektedir. Her an hazır durumda bulunan örgüt elemanlarının en çok kullandıkları silah hançer olmakla birlikte ani gelişen bir durumda kullanmak amacıyla yanlarında zehirli malzemeler bulundurdukları da bilinmektedir (Miller, 2003: 33).

Sonuçta, *Carbonari* örgütünün özellikle organizasyon yapısı ve adeta bir yeraltı teşkilatı gibi gizliliği esas alarak hareket etmesi ile kendisinden sonraki örgütleri etkilediği söylenebilir. Öyle ki; 1814'den itibaren faaliyet gösteren *Filiki Eteryay* (*Philiki Etairia*/Dostlar Cemiyeti), 1880'lerden itibaren ortaya çıkan *Naradnoya Volya* (Halkın Arzusu), 19. yüzyıl sonlarında ortaya çıkan İç Makedonya Devrimci Örgütü (*Internal Macedonian Revolutionary Organization/IMRO*) ile Armenekan, Hınçak ve Taşnak örgütleri yeraltı teşkilatı olarak örgütlenmiş ve gerçek faaliyetlerini örtmek amacıyla gizliliğe önem vermişlerdir.

Araştırmacılar 19. yüzyıl ile ilgili çalışmalarda, “modern” terimini, herhangi bir kavramda olduğu gibi terörizmin başına da eklemekte bir sorun görmemektedirler. Bunlardan biri olan Rapoport, “Modern Terörizmin Dört Dalgası” adlı çalışmasında, aynı dönemi modern terörizmin başlangıcı olarak ele almıştır. (Rapoport, 2004: 46). Buna göre, dört ardışık ve üst üste çakışan modern terörizm dalgası 1880’de başlamakta ve her biri ayrı karakter, ideoloji, amaç ve yöntemler barındırarak günümüze kadar devam etmektedir (Rapoport, 2004: 46-73).

Çoğunlukla anarşist ideoloji motivasyonlu 1880’lerde başlayan terörizm; siyasal ve toplumsal değişikliğin, geleneksel devrimle, yazıyla veya söylemlerle değil, şiddet eylemleri vasıtasıyla mümkün olabileceği düşüncesi ile ortaya çıkmıştır. Bu düşünce akımı özellikle Rusya’da alevlenmiş ve “*Narodnaya Volya*”⁴ olarak bilinen örgütün doğmasına yol açmıştır (Laqueur, 2002: 11). Aslında, anarşizm felsefesinde insan hayatına verilen önem, insanın kutsanması ve insanın zarar görmesinin yadsınması söz konusu edilmesine rağmen bir yandan da anarşist amaçlar için uygulanan şiddetin meşrulaştırılması ve insanların öldürülmesi dikkat çekici bir çelişkidir (Novak, 1954: 176-181). Bu çelişkinin, *Carbonari* örgütünün kullandığı “maske” kavramları ile benzerlik gösterdiği de söylenebilir. Diğer taraftan, örgütün saldırılarını, askeri hedeflerden ziyade devleti/otoriteyi temsil eden sembolik hedeflere⁵ yöneltmesi ve kendilerini “terörist” olarak adlandırmaları

---

⁴ Örgüt faaliyetlerini 1878-1881 yılları arasında gerçekleştirmiştir (Laqueur, 2002: 11).

⁵ Bu kapsamda gerçekleştirilen önemli eylemlere örnek olarak; ABD Başkanı Garfield (1881) ve Mckinley (1901), Fransa Cumhurbaşkanı Sadi Carnot (1884), İspanya Başbakanı Antonio Canovas

önem arz etmektedir. Uyguladıkları eylem türleri genellikle soygun ve suikasttır. Bu dönem ayrıca anarşist terör hareketlerinin özellikle Avrupa’da ve ABD’de yoğunlaştığı bir dönemdir (Laqueur, 2002: 14). Böylelikle sınır aşan bir hal aldıkları görülmektedir. Bu hareketler tarafından ulaşılmaması arzulanan siyasi hedef doğrultusunda uygulanan temel stratejiler ise; kitlelerin (halkın) dikkatini çekmek, siyasi tansiyonu yükseltmek ve devletin yasal çerçeve dışına çıkararak mukavemet göstermesini sağlamak olarak özetlenebilir.

19. yüzyıl sonları ve 20. yüzyıl başlarındaki örgütlerde, terörist kavramının bir çeşit kahramanlığı çağrıştırdığı, çoğu örgütün kendisini terörist olarak tanımlarken bundan övünç duyduğu da bilinmelidir. Bunlar; kural tanımayan, asimetrik yapıda olan ve “savaşçıları” sistemden herhangi bir onama ya da meşru görülme beklentisi içinde olmayan özelliklere sahiptirler (Thorup, 2008: 335). Göreli yoksunluk⁶ durumunda bir değişiklik yaratmak, bir intikam duygusunu ifade etmek, bir çeşit baskıyı protesto etmek ve anarşizmin eylemle propagandasını yapmak amaçlı “bireysel terörizm” türemiştir (Novak, 1954: 177). Bireysel terörizmde en büyük eylem olarak kabul edilen “kendi hayatını bir inanç uğruna feda etme” kutsallaştırılmıştır. Öyle ki, terörist örgütlerin manifestoları ve yayınları üzerine yapılan bir araştırmada belirtildiği üzere; dönemin önde gelen Rus anarşistlerinden biri olan Mikhail Bakunin, “Devrim, Terörizm, Eşkîyalık” ismiyle 1869’da yayınladığı makalesinde fikirlerini şu şekilde belirtmektedir: “*Buna terörizm diyeceklerdir! Ses getiren bazı takma isimler de koyacaklardır! Pekâlâ, bizim için hepsi aynıdır. Biz, onların fikirlerini umursamıyoruz.*” (Laqueur, 2004: 70).

Yine bu dönemde ortaya çıkan ve liderleri *Luigi Galleani*’nin ismiyle anılan “Galleaniciler” anarşist terörizme bir başka örnektir. Bir karizmatik liderin önderliğinde fakat merkezi olmayan bir örgütlenme oluşturmuşlardır. Galleani, aşırılıkçı ve propaganda içeren yazı ve söylemleri ile sınır aşan bir boyutta destek sağlamış böylelikle de eylemlerin faaliyet alanı genişlemiştir. Bombalı araç saldırısı ve adrese bombalı paket göndermek gibi eylemlerle o döneme göre yenilikçi yöntemler denemişlerdir. Eylemlerindeki yenilikçilik, şiddetin boyutunun

---

(1897), Avusturya Kraliçesi, Elizabeth (1898), İtalya Kralı Umberto (1900), Rus Çarı II. Aleksandr (1881) suikastleri verilebilir.

⁶ Göreli yoksunluk teorisi; kişinin kendi statüsüne ilişkin yargıların neticesinde ortaya çıkan olumsuz etkinin sadece kişinin nesnel statüsünün bir işlevi olmadığına odaklanmaktadır. Bunun yerine, kızgınlık, öfke, memnuniyetsizlik ve diğer yoksunluk ile ilgili duygular, kişinin statüsünün öznel değerlendirilmesiyle değişebildiği savunulmaktadır (Bernstein ve Crosby, 1980: 442).

da gittikçe artmasına sebep olmuştur. O zamanın koşullarına göre medyayı etkin olarak kullanmış, mesajlarını geniş çevrelere iletebilmeyi başarmış ve uyguladıkları siyasi şiddet eylemlerini ise ideolojileri uğruna verdikleri “savaş” olarak nitelmişlerdir (Simon, 2008: 211).

Genel olarak değerlendirildiğinde, belirtilen dönem içerisinde FETÖ’nün; sahip olduğu mistik özellikler, organizasyon yapısındaki gizlilik ve hücreler halinde kademelenme, kodlamalar, usta/çırak ilişkisini anımsatan abi/abla yapısı, örgüte bağlılık ve adanmışlık, paralel bir otorite oluşturma ve yeraltı teşkilatı nitelikleriyle uygun zamanı bekleyerek mevcut otoriteye karşı girilen şiddet eylemleri kapsamında *Carbonari* örgütü ile benzerlikler gösterdiği görülmektedir. Diğer taraftan; insani değerler, insanlara hizmet etme gibi maske kavramlar, medyayı etkin kullanma ve propaganda ile anarşist örgütlerle de benzerlik gösterdiği söylenebilir.

1.2. Etnik Ayrılıkçılardan Küresel Örgütlere

İlerleyen zamanda yeni bir tip olarak bazı etnik ayrılıkçı terörist örgütler görülmüştür. Erickson’a göre (2013: 19) bu durum; nihilizmin ve anarşizmin, radikalleşmiş devrimci gruplara girmesinin bir sonucu olan “modern” gerillacılık olarak adlandırılabilir bir olgunun yükseliş zamanı ile çakışmıştır. Örneğin, Osmanlı Makedonyası ve Anadolu’nun yoğun Ermeni nüfuslu doğu illerinde, bu bölgeleri kontrol altına almak için Osmanlılarla ve/veya kendi aralarında çatışan bir dizi grup ortaya çıkmıştır (Erickson, 2013: 9).

Özellikle gerilla teknik ve yöntemlerini kullanan bu örgütler Osmanlılar tarafından “komite/komita”, örgüt elemanları da “komitacı/komiteci” olarak bilinmekteydiler (Erickson, 2013: 9-10). Keza; Ermeni Armenekan, Hınçak ve Taşnak örgütleri ile *IMRO* bu türdendir. Bu örgütlerin motivasyon kaynağı, Osmanlı’nın oldukça zayıflaması ve ulusal kimliklerin ön plana çıkarılmasıdır (Erickson, 2013: 10). Önce yeraltı teşkilatı şeklinde ortaya çıkan ve sivil propagandacı bir toplum halini alan bu örgütler, birkaç yıl içerisinde askeri bir harekete dönüşmüş ve hem sistematik teröre hem de kitlesel bir ayaklanmaya hazırlanmışlardır (Laqueur, 2002: 13). Burada örnek olarak gösterilebilecek bir diğer örgüt de İrlanda Cumhuriyetçi Ordusu (*Irish Republican Army/IRA*)’dır. Gerilla taktikleri, bombalama, suikast ve silahlı saldırı yöntemleriyle bağımsız bir devlet kurma hedefini güden örgüt, etnik ayrılıkçı motivasyonla bu dönemde faaliyetlerine başlamıştır (Kalyvas, 2003: 481).

Birinci Dünya Savaşı'nın bitişinden Vietnam Savaşına kadar geçen sürede ise self-determinasyon kavramı ve sömürge karşıtı ideolojinin baskınlığı görülmektedir (Rapoport, 2001: 423). Dönemin özelliklerinden birisi de terörizm kavramına kötü, aşağılayıcı bir anlam yüklenmesidir. Kendisini terörist olarak tanımlayan son örgüt LEHİ (*Lohamei Herut Yisrael*)'dir. Kimi zaman, bu dönemdeki örgütlerin “özgürlük savaşçısı”, “partizan” gibi adlarla anıldığı da bilinmektedir (Thorup, 2008: 342-344). İrlanda, İsrail, Kıbrıs, Yemen ve Cezayir bu dönemde sömürge olmaktan çıkmıştır. Cezayir'in bağımsızlığını kazanmasında etkili olan FLN (*Front de Libération Nationale*) bu dönemde öne çıkan örgütlerden biridir.

FLN, birkaç lider ile daha alt birimler⁷ ve hücrelerden oluşan bir organizasyon yapısı benimsemiş ve önceliğini örgütün hayatta kalması olarak belirlemiştir. Hücrelerin birbirini tanımaması ve gizliliğe önem vermeleri sonucu tespit, teşhis edilmeleri ve yakalanmalarını zorlaştırmıştır. Bu kapsamda, eylemlerine başlamak için belli bir seviyeye ulaşmayı beklemiş ve gayretlerini Fransızlardan önce Cezayir halkına yöneltmiştir (Crenshaw, 1972: 386). Bir ayaklanma halini alacak olan bu ortam içerisinde genel olarak “şehir savaşı”⁸ stratejisinin uygulandığı söylenebilir. Ayrıca, sorunun Birleşmiş Milletlere taşınması suretiyle, yerel olarak başlayan bir çatışmanın uluslararası bir sorun haline getirilmesi, bu süreçte örgütün şiddet hareketlerini durdurması ile de hem dış destek ve sempati kazanmaya hem de meşruiyet sağlamaya çalışılması önemlidir (Hoffman, 2006: 53). Buna ek olarak, örgütün gerek nikâh kıyma ve çeşitli sosyal kurallar koyma gerekse de kendi mahkemelerini oluşturma ve kurallara uymayanları cezalandırma vb. faaliyetleri ile mevcut otorite karşısında paralel bir devlet gibi hareket etmesi söz konusudur (Crenshaw, 1972: 390).

FLN örneğinde de görüldüğü üzere, terörist örgütlerin bu dönemde genel olarak, sembolik yapılar ve şahıslardan ziyade güvenlik birimlerini (polis-asker) hedef aldıkları görülmektedir. Halkın politik tutum ve davranışlarını değiştirmek en öncelikli amaç olmuştur (Crenshaw, 1972: 385). Kırıldan şehirlere doğru kayan şiddet ortamında terörist örgütler çoğunlukla gerilla yöntemlerini uygulamışlar ve hücreli yapılar oluşturmuşlardır. Organizasyon yapıları daha çok hiyerarşik

---

⁷ FLN organizasyon yapısı askeri ve politik kanat olarak ikiye ayrılmıştır. Askeri kanat “*The Armée de Libération Nationale (ALN)*”, politik kanat ise *The Comité Révolution d'Unité ed d'Action (CRUA)* olarak adlandırılmıştır (Davis, 2007: 6)

⁸ Şehir Savaşı stratejisi ile ilgili detaylı bilgi için bakınız: Carlos Marighella (2002). *Minimanual of the Urban Guerrilla*. Montreal, Abraham Guillen Press .

modeli benimsediklerini göstermektedir. Crenshaw'a göre (1972: 387), terörizm için temel gereksinimler olarak ifade edilebilecek olan gizlilik, disiplin ve organizasyon, tıpkı FETÖ'de olduğu gibi bu örgütlerde de bariz olarak görülmektedir.

1960'lardan itibaren terörist örgütler artık devrimci dünya görüşü ile ayrılıkçı amaçları birbirine bağlamıştır. İtici güç sosyalist ideoloji iken, temel motivasyon kaynağı ise yüksek dozda ayrılıkçı/milliyetçi duygulardır (Boot, 2014: 355) Bu sebeple bu döneme “Yeni Sol dalga” da denilmektedir (Rapoport, 2002: 4). Mao, Ho Chi Minh, Fidel Castro ve Che Guevara'yı kendilerine örnek alan bu gruplar, kırsal alanlarda gerilla yöntemleri veya şehirlerde terör eylemleri, bazen de her ikisini aynı anda uygulamaya çalışmışlardır (Boot, 2014: 355). Hatta, özellikle gençlerden/öğrencilerden oluşan bazı terörist örgütler, üçüncü dünya ülkelerinin savunuculuğunu dahi üstlenmekten geri kalmamışlardır.

Diğer taraftan, bu dönemde uçak kaçırma adeta bir simge haline gelmiştir. Buna ek olarak, banka soygunu, kundaklama, bombalama, adam kaçırma, suikast ön plana çıkmaktadır. Ayrıca, Alman Kızıl Ordu Fraksiyonu, İtalyan Kızıl Tugayları ve Japon Kızıl Ordusu ve DHKP-C gibi örgütlerin “iyi eğitilmiş” lider kadroya ve az sayıda elemana sahip olmaları da dikkat çekmektedir. ETA (*Euskadi Ta Askatasuna*) ve 1969 yılında ikiye ayrılan IRA'dan türeyen PIRA örneklerinde ise etnik ayrılıkçı amaçlar ile sosyalizmin birleştiği görülmektedir. Bu örgütlerin hiyerarşik yapıda olduğu ve doğrudan halkı hedef almadığı ancak şehir gerillası teknikleri uyguladığı bilinmektedir (Price, 1977: 59-61). ETA ve PIRA yönetsel olarak şehir gerillacılığı ile faaliyetlerine başlamışken bunlara benzer bir örgüt olan PKK'da ise öncelik kır gerillacılığındadır (Demir, 2017: 357-363).

Bir başka örgüt olan Filistin Kurtuluş Örgütü (*PLO*, FKÖ) ise bu dönemde adeta bir şemsiye örgüt olarak faaliyet göstermiştir. Bu durum, anarşist örgütlere benzer şekilde terörizmin küresel bir nitelik alması sonucunu ortaya çıkarmıştır 1980'li yıllara gelindiğinde ise tarihi kırılma anları olarak beliren iki önemli olay, İran İslam Devrimi ve Sovyetlerin Afganistan'ı işgali, terörizme yeni bir ortam sağlamıştır (Rapoport, 2002: 423).

Bu yeni ortamda, çeşitli dini inançları motivasyon unsuru olarak benimseyen örgütler dikkat çekmektedir. Ayrıca, hangi din olursa olsun, dinin bir ideoloji olarak farklı terörist örgütler tarafından benimsenmesi sebebiyle, dini söylemlerle açıklanan terörizm farklı dinlerde benzer özellikler gösterebilmektedir (Avcı, 2011: 89).

Bir örnek olarak, 1987’de dini bir örgüt olarak ortaya çıkan *Aum Shinrikyo* başlangıçta; yoga, manevi rehberlik ve mucize gibi kavramları yansıtmıştır. Örgüt lideri kendisini, “yüce gerçeği edinen tek kişi” olarak tanımlamış, 1991’de kendisine doğaüstü güçler atfederek “Mesih” olarak ilan etmiştir (Box ve McCormack, 2004: 93-94).

Örgütün çokça bilinen bir eylemi, 1995 yılında Tokyo metrosunda sarin gazı saldırısında bulunulmasıdır. Genel olarak, faaliyetleri dünya çapında olmakla beraber; Budizm, Hristiyanlık, Şamanizm, Hinduizm ile bazı diğer inançlar da dahil olmak üzere farklı motivasyon kaynaklarından beslenerek şekillenmiştir. Bir çalışmaya göre; 1995’te dünya genelindeki örgüt üyeliğinin muhtemelen 20.000 ila 40.000 kişi olduğu tahmin edilmiş, aynı dönemde örgütün yaklaşık 1,5 milyar dolarlık bir kaynağı olduğu ifade edilmiştir (Olson, 1999: 514). Finans kaynakları; bağışlar, gelirin yüzde onunu vergi olarak verme (*tithing*), dini gereçlerin pazarlanması, videokaset ve kitap satışlarıdır. Örgütün öğretilerinin sunulduğu çeşitli oturumlar, seminerler ve eğitim kursları düzenlemiş ve bunlara katılmak isteyenler yüklü miktarda para ödemişlerdir. *Aum Shinrikyo* ayrıca, bir dizi ticari işletmeye, hatta bilgisayar üreten bir şirkete de sahiptir (Olson, 1999: 515).

Bir kült olarak da nitelenen bu örgüt, eleman temininde genç kitlelere yönelmiş (Box ve McCormack, 2004: 93), Japonya’nın en parlak gençleri, önde gelen üyeleri haline gelmiştir. Bilim adamları, bilgisayar uzmanları, avukatlar, mühendisler ve diğer yüksek eğitilmiş kişilerin örgüte üye oldukları bilinmektedir (Hudson, 1999: 133). *Aum Shinrikyo*, elemanların örgütten kopmalarını engellemek amacıyla, çeşitli küçük örgüt içi kural ihlallerinde dahi acımasız fiziksel ve psikolojik ceza biçimleri de dâhil olmak üzere, dünya çapında kültlere özgü zihin kontrol tekniklerini de kullanmıştır. Örgüte yeni katılan elemanlar, dış dünyayla olan tüm ilişkilerini sonlandırmak ve tüm mal varlıklarını bağışlamak zorunda bırakılmışlardır (Hudson, 1999: 136).

Buraya kadarki bölümde yer alan vaka analizleri ve yapılan karşılaştırmalar neticesinde ise FETÖ’nün; hücreler halinde organize olma, paralel devlet yapısı oluşturma ve ulusal/uluslararası meşruiyet kazanabilme maksatlı faaliyetleriyle *FLN* örgütüyle benzerlikler gösterdiği söylenebilir. Son olarak zihin kontrolü ve beyin yıkama faaliyetleri, Mesih inancı, finans kaynakları ve geniş çaplı ticaret ağı, eleman temininde parlak gençlere yönelmesi, öğretilerinin sunulduğu sohbet toplantıları ve eğitim faaliyetleri, sözde yüce değerlerden beslenen motivasyonu ve

kült grup özellikleri ile de *Aum Shinrikyo* örgütüyle benzerlikler gösterdiği sonucuna varılmıştır.

Belirtilen benzerlikler haricinde FETÖ'nün kendine özgü birtakım özellikleri de bulunmaktadır. Bu özellikler belirtilmeden önce, bütünün parçalara ayrılarak analiz edilmesi amacıyla tümevarım yöntemi benimsenmiştir. Bu kapsamda, bir sonraki bölümde, terörist örgütlerin nihai hedefe ulaşmak amacıyla benimsedikleri organizasyon modelleri, stratejiler ve sahip olunan motivasyonlar ile ilgili yazında sıklıkla karşılaşılan teorik yaklaşımlar ayrı ayrı ele alınacaktır.

2. TERÖRİST ÖRGÜTLERİN ORGANİZASYON MODELLERİ, STRATEJİLERİ VE MOTİVASYONLARI İLE İLGİLİ TEORİK ÇERÇEVE

Tarihsel perspektifte incelenen modern terörizm ve bahsedilen terörist örgüt örneklerinden sonra, alanyazında terörist örgütlerin organizasyon yapısı, stratejileri ve motivasyonları ile ilgili oluşturulan teorik çerçeveden bahsetmek son bölümde incelenecek olan FETÖ'nün dinamiklerini açıklamada faydalı olacaktır.

2.1. Organizasyon Modelleri

Terörist örgütler bir organizasyon modelini benimseyip faaliyetlerini yürütürler. Organizasyonel modeller, bu örgütlerin analiz edilmesi ve anlaşılabilmesi için önemli ve açıklayıcı bir karakteristik ortaya koymaktadır. Terörist örgütlerin organizasyon modeli genel olarak hiyerarşik ve ağ (*network*) olarak ikiye ayrılabilir. Ayrıca, ağ modelini; yıldız (*hub-spoke*), zincir (*market, chain*) ve dağıtık (*all-channel*) olarak ayırmak mümkündür (Kilbert, 2012: 813, Arquilla ve Ronfeldt, 2001: 8). Ağ modelin farklı biçimlerinden olan yıldız modelde hiyerarşik olmayan bir düğüme bağlılık mevcuttur. Hücreler bu düğümler vasıtasıyla iletişim veya koordinasyon sağlamaktadır. Bu modelde örgütler bir lidere sahip olmakla beraber örgüt içi fonksiyonel farklılaşma da mevcuttur. Zincir modelde ise nispeten küçük çaplı bir örgütlenme vardır. Elle tutulur bir liderlik, merkezi bir komuta kontrol yapısı ve fonksiyonel farklılaşma bulunmamaktadır. Son olarak dağıtık modelde hızlı, yoğun ve çok yönlü iletişim ağı mevcuttur (Kilbert, 2012: 813-814). Dağıtık modeldeki bu yapı iletişim ve bilgi aktarımındaki teknolojik gelişmelerin bir sonucu olarak görülmektedir (Arquilla ve Ronfeldt, 1999: 193). Bir lider olmasına rağmen hiyerarşi çok zayıftır ve merkezi komuta kontrol sistemi ile fonksiyonel farklılaşma bulunmamaktadır (Kilbert, 2012: 814).

Tablo 1’de, terörist örgütlerdeki organizasyon modelleri; liderlik, fonksiyonel farklılaşma ve merkezi komuta-kontrol özelliklerine göre tasnif edilmiştir. Liderlik; örgütte bir lider ve/veya lider kadronun olmasını, fonksiyonel farklılaşma; örgüt içerisinde farklı boyut ve seviyelerde uzmanlaşmanın mevcudiyetini ve merkezi komuta kontrol ise örgütün eylem ve faaliyetlerinin merkezden verilen talimatlar çerçevesinde yapıldığını ifade etmektedir.

Tablo 1. Terörist örgütlerde organizasyon modelleri (Kilbert, 2012: 819)

Organizasyon Modeli	Liderlik	Fonksiyonel Farklılaşma	Merkezi Komuta-Kontrol
Zincir	-	-	-
Dağıtık	+	-	-
Merkezi/Yıldız	+	+	-
Hiyerarşik	+	+	+

Hiyerarşik modelde, lider veya lider kadro hedefleri belirler ve net bir şekilde belirlenmiş politik, sosyal ve ekonomik hedefler bulunmaktadır (Kilbert, 2012: 813). En küçük birimleri olan hücreler belirlenen hedefler doğrultusunda eylem yaparlar. Eylem ile hedef arasında doğrudan bir ilişki olması gerekir ki aksi takdirde istenilen etkiyi gerçekleştiremeyen hatta örgütün kendisine zarar verebilecek bir eylem yapılmış olabilir. Net bir komuta-kontrol sistemi oluşturularak örgüt elemanları bu sisteme uymak için zorlanır ve örgüt elemanlarına çeşitli sorumluluklar verilerek bu sorumlulukların hesabının verilmesi istenir (Heger, Jung ve Wong, 2012: 747).

Hiyerarşik modelin bir diğer özelliği ise fonksiyonel farklılaşmadır. Örgüt elemanları istihbarat, propaganda, finans, medya vb. çeşitli alanlarda uzmanlaştırılır veya bu alanlardaki uzmanlardan örgüt elemanı temin edilmeye çalışılır (Heger, Jung ve Wong, 2012: 749). Hiyerarşik modeller daha kısa zamanda hızlı sonuç almak için ağ modellere göre daha elverişli bir yapı sunar. Özellikle

sömürge karşıtı, etnik ayrılıkçı ve 1960 sonrası ortaya çıkan sol ideolojiye sahip örgütlere benzer şekilde FETÖ'nün de hiyerarşik modeli benimsediği görülmektedir. Diğer taraftan lider/lider kadronun ele geçirilmesi veya etkisiz hale getirilmesi bu modeli benimseyen örgütler için bir zayıflık olarak görülebilir. Ayrıca çok fazla kollara ve alt yapılara ayrılan böyle bir modelin hiyerarşik yapısını devamlılığını sağlamanın zorlaşacağı da söylenebilir (Heger, Jung ve Wong, 2012: 748).

Ağ modelde ise bir lider olabilir veya olmayabilir. Birimler arasında net ve sınırları çizilmiş bir emir-komuta zinciri yoktur. Ancak gerektiğinde hücreler arasında koordinasyonu sağlayan kişiler olabilir. Hücreler zorunlu olarak ortak bir eyleme dâhil olmadıkça birbirleriyle görüşmez hatta birbirlerini tanımazlar. Ağ örgüt modelinde hedefler ve amaçlar elemanlara genel olarak sunulur. Hücrelerin veya elemanların esneklik ve inisiyatif kullanarak hareket etmeleri beklenir. Böylelikle herhangi bir eylem sonucunda, bir hiyerarşi ve sorumluluk olmadığı için, eğer varsa lider sorumluluktan veya hesap vermekten kaçınabilir.

Bir hiyerarşik modele sahip organizasyon, ağ modeli bir organizasyona göre bir örgütün hedeflerini daha açık şekilde analiz edilebilmesini sağlamaktadır (Dishman, 2016; s.137). Hiyerarşik organizasyonlar, lider/lider kadro vasıtasıyla koyulan kurallar ve çizilen sınırlar dâhilinde amaç ve misyonlarını sürdürmektedirler. Buna karşılık, ağ modelde ise farklı yapıları aynı anda benimseyebilmekte ve çok sayıda hatta birbiriyle çelişen hedefler güdebilmektedirler (Dishman, 2016: 137). Böylelikle ağ model organizasyona sahip örgütler analizcilerin çalışmalarını zorlaştırmaktadır. Dini ideolojiye sahip terörist örgütlerin daha çok ağ modeli benimsedikleri söylenebilir. FETÖ ise hem sahip olduğu piramit kademelenme ile hiyerarşik modelin hem de oluşturduğu hücresel yapı ile ağ modelin özelliklerini bir arada taşımaktadır.

2.2. Motivasyon Kaynakları

Terörist örgütlerin dinamiklerini incelemenin bir yolu da eylemlerinin altında yatan motivasyonlara odaklanmaktır. Bu kapsamda, motivasyonları birbirinden ayırıp sınıflandırmak, yapılacak analizlerde fayda sağlayacaktır.

Paul Wilkinson (2000: 19), terörist örgütlerin motivasyonlarını incelediği bir çalışmada terörizmin tipini yukarıdan aşağıya ve aşağıdan yukarıya olarak ayırmıştır. Yukarıdan aşağıya terörizm aslında devlet tarafından, devlet eliyle yapılan terörist eylemlerdir (Wilkinson, 2000: 19-20). Aşağıdan yukarıya terörizm

ise devrimci amaçlarla yapılan terörist eylemlerdir ve milliyetçilik, bölücülük (ayrılıkçılık), ırkçılık, yasa düzeni tanımadan kendi çıkarına göre istediklerini zorla alma, aşırı sol ideoloji, dini köktencilik (*fundamentalism*), milenyumculuk (*millennialism/ millenarianism*) ve tek bir kamu meselesi (örneğin; hayvan haklarını savunma, kürtaj karşıtı eylemler) gibi motivasyon kaynaklarını barındırmaktadır. Terörist örgütler bu motivasyon kaynaklarından sadece bir tanesine sahip olabileceği gibi aynı anda birkaç tanesini de bünyesinde barındırabilmektedir (Wilkinson, 2000: 20).

Başka bir çalışmaya göre terörist örgütlerin motivasyonlarını dörde ayırmak mümkündür. Bunlar; sol, sağ, etnik milliyetçi/ayrılıkçı ve kutsal olarak sınıflandırılmıştır (Cronin, 2003: 39). Sol motivasyon komünizmden, sağ motivasyon faşizmden, etnik milliyetçi/ayrılıkçı motivasyon sömürge karşıtlığından ve kutsal motivasyon ise dini inançlardan beslenmektedir. Ancak terörist örgütlerin, belirtilen sınıflandırmadaki motivasyonların bir veya birkaçını aynı anda benimseyebileceğinin de altı çizilmektedir (Cronin, 2003: 39).

Diğer taraftan, ABD Eğitim ve Doktrin Komutanlığı (*TRADOC*)'nın 2007 yılında yayımladığı “21. Yüzyılda Terörizm için Askeri Rehber” isimli çalışmada, terörist örgütlerin motivasyonları ayrılıkçı, etnik-merkezli, milliyetçi ve devrimci olarak dörde ayrılmıştır (TRADOC U.S. Army, 2007: 2-5).

Crenshaw (2006: 57)'a göre ise, terörist örgütlerin motivasyonları tekdüze ve basit değil, birbirinden farklı ve karmaşıktır. Birey ve grup arasındaki ilişki, aşırılıkçılığı destekleyen inanç sistemi, şiddete yol açan dinamik süreçler, din ve siyaset arasındaki bağlantılar ve kimliklerin rolü birer motivasyon kaynağı olarak ortaya çıkabilmektedir.

FETÖ'nün motivasyonunun ise özellikle Crenshaw (2006: 57)'un belirttiği kategorilerin tamamından beslendiği söylenebilir. Bu kapsamda, FETÖ'nün motivasyonu başlı başına diğer örgütlerden farklı ve karmaşık bir yapıdadır denilebilir. Bu yapı son bölümde ifade edilecektir. Genel olarak yukarıda bahsedilen kavramlar çerçevesinde motive olan terörist örgütler ise hedeflerine ulaşmak için doğal olarak bazı stratejiler geliştirmiş ve uygulamışlardır.

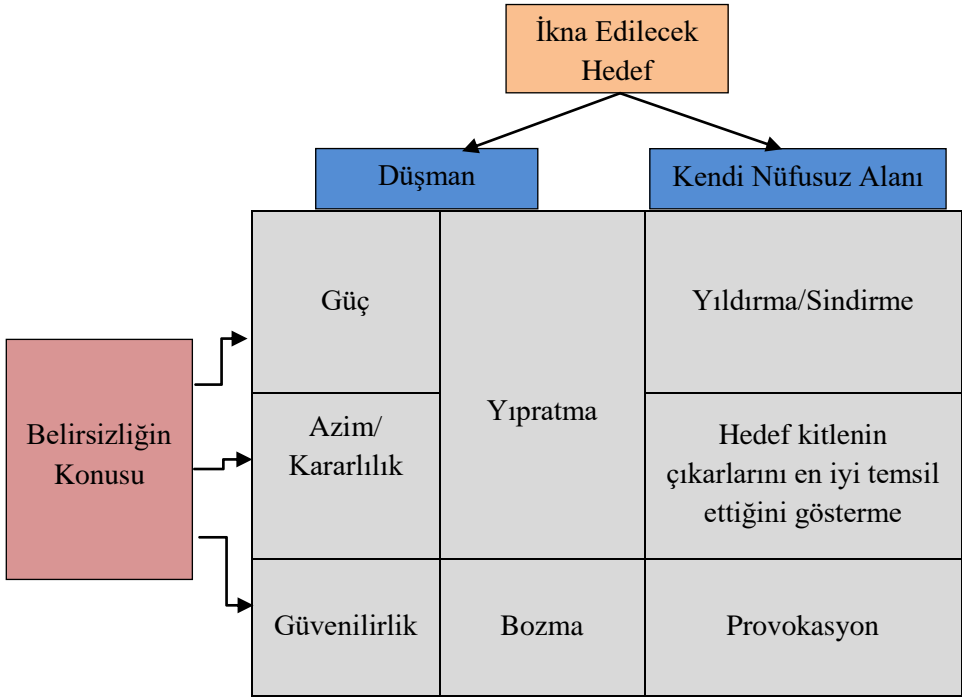
2.3. Stratejiler

Terörist örgütler siyasal saik ile hareket ederler. Şiddet eylemleri ile de nihai hedeflerine ulaşmak isterler. Hedefe ulaşmak için uyguladıkları stratejiler ise çok çeşitlidir. Örneğin, politik davranışı etkilemeyi hedefleyen örgütler, kendi

taleplerini kabul ettirmek için zorlama; otoritenin aşırı tepki vermesi için provoke etme; çatışma ortamı oluşturma, şiddeti övme ve tırmandırma; politik veya dini bir sebep ilan ederek dikkat çekme; nefret ve intikam duygularını yayma ve kendine düşman gördüğü devleti, hükümeti veya kuruluşları zayıflatma stratejilerini uygulamaktadır (Wilkinson, 2000: 19). Fromkin (1975: 691)'e göre teröristlerin temel stratejisi mevcut otoritenin provoke edilmesidir. Kydd ve Walter (2006: 59-78) ise terörist örgütlerin stratejilerini beş başlık altında toplamıştır. Çizelge 1'de belirtildiği üzere bunlar; yıpratma, yıldırma, provoke etme, bozma (barışı sabote etme) ve hedef kitle üzerindeki faaliyetlerini artırma şeklindedir.

Çizelge 1. Terörist Örgütlerin Stratejileri (Kydd ve Walter, 2006: 59)

Yıpratma ve bozma stratejileri örgütün “düşman” olarak algıladığı kesime yönelik iken, provokasyon, yıldırma/sindirme ve hedef kitle üzerindeki faaliyetlerini artırma stratejileri ise nüfus alanı olarak gördüğü kesime uygulanmaktadır.

FETÖ için de aynı stratejiler geçerlidir. Örgütün çeşitli fişlemelerle kendisinden olmayanları ayırıp adeta düşman olarak nitelendirdiği ve bunlara yönelik her türlü

yıpratıcı ve bozucu eylemlerde bulunduğu görülmektedir. Bunun en net örnekleri; çeşitli asılsız suçlamalar veya kumpaslarla kişilerin ve kuruluşların yıpratılması ile mevcut hükümete yönelik darbe girişiminde bulunularak halihazırdaki sistem ve otoritenin bozulmaya çalışılmasıdır. Diğer taraftan; halka yönelik sürekli olarak medya kitle iletişim araçlarıyla propaganda ve provokasyon faaliyetlerinde bulunulması, bir güç odağı gibi hareket edilerek çeşitli yöntemlerle tüm kesimleri yıldırma ve sindirme gayreti ve kendi elemanları veya sempatanlarına yönelik her türlü maddi ve manevi çıkar sağlama vaatleri ise nüfuz alanındaki faaliyetleri kapsamındadır.

3. YENİ TİP BİR TERÖRİST ÖRGÜT: FETÖ

FETÖ'nün organizasyon modeli, motivasyonu ve stratejisi ile ilgili değerlendirmelerden önce tarihsel perspektif içerisinde örgütün gelişimi ile ilgili arka plana kısa ve öz biçimde değinmek faydalı olacaktır. Bu kapsamda, örgütün gelişiminin üç safhada incelenmesi mümkündür. Birinci safha; "Kuruluş, Temellenme ve Kadrolaşma (1966-1980)", ikinci safha; "Hem Devlette Hem de Toplumda Yayılma ve Her Alanda İktidarı Ele Geçirme (1980-1997)", üçüncü safha ise; Kadrolaşmanın Tamamlanması ve Nihai Hedef İçin Harekete Geçilmesi (1997-2016) olarak belirtilebilir (TBMM Raporu, 2017: 43-44).

Örgütün birinci safhada ön plana çıkan faaliyetleri; vaaz verme, sohbet toplantıları düzenleme vb. ile halka yakından temas etme ve halkı kazanmaya çalışma, komünizm karşıtı bir dernekte görev alarak⁹ tanınırlığını artırma, dini bir cemaat şeklinde örgütlenme, ışık evleri kurma, ekonomik kaynak sağlamak için hayırsever kişileri istismar ederek yardım temin etme ve adeta bir yeraltı örgütü gibi büyük bir gizlilik içerisinde süreci işletmesidir (TBMM Raporu, 2017: 41-49).

İkinci safhada örgütün; Mesihlik/mehdilik ve olağanüstülük gibi kavramlar ile kültleştirdiği, ışık evlerinden okul ve dersanelere doğru bir açılımı gerçekleştirdiği, şirketleşme ve holdingleşme ile kurumsallaştığı, belirli bir plan dahilinde stratejik olarak gördüğü kamu kurumlarına sızarak kadrolaştığı, ulusal boyutta hoşgörülü, barışçıl ve devletçi görünümlü bir tutum belirlediği, uluslararası boyutta ise liberalizme uygun, modern ve farklı bir hoca profili belirleyerek kendisini ılımlı İslam'ın gülen yüzü olarak tanımladığı ve en nihayetinde, 1990'lı yılların ikinci yarısından itibaren hedef büyütürken yurtdışına açıldığı görülmektedir (TBMM Raporu, 2017: 53-58).

---

⁹ Erzurum Komünizmle Mücadele Derneği (TBMM Raporu, 2017: 45).

Üçüncü safhada ise; ABD'ye yerleşme ve örgütü buradan yönetme, “dinler arası diyalog, evrensel insan hakları, medeniyetler buluşması, ılımlı İslam” söylemlerinin artık daha belirginleştiği evrensel/küresel ifadeler kullanma ve sonunda altın vuruş-kıyam-huruç anlayışıyla nihai hedefe ulaşmak için harekete geçildiği ifade edilebilir (TBMM Raporu, 2017: 58-65). Tüm safhalarda ortak noktalar olarak; her dönemde içinde bulunduğu sosyo-politik koşullara uyum sağlayabilmiş, güç dengelerini gözetip siyasetten uzak ve bağımsız gibi görünmüş ancak kendi ifadesiyle her zaman “tekme mesafesinde” durmuş, gizlilik, tedbir ve takıyyeye azami önem verilmiş, kuruluşundaki söylem ve tavırlarda değişikliğe gitmekten, gerektiğinde geri adım atmaktan çekinilmemiştir (TBMM Raporu, 2017: 41-65).

Genel olarak değerlendirildiğinde ise örgütün sol ideolojilerin hâkim olduğu dönem içerisinde (1960'lar) faaliyetlerine başladığı ve günümüze kadar faaliyetlerini devam ettirdiği unutulmamalıdır.

3.1. FETÖ'nün Organizasyon Modeli

FETÖ'nün organizasyon modeli incelendiğinde öncelikle, nihai hedefine ulaşmak için uzun zamana yayılan bir süreci benimsediği görülmektedir. Bu uzun süre içerisinde gitgide birbirinin içine geçen karmaşık legal ve illegal yapılanmalar oluşturulmuştur. En tepede; olağanüstü haller yaşamış, seçilmiş kişi, Mesih, mehdi vb. olduğuna inanılan ve uyarıları ile tavsiyeleri birinci derecede etkiye sahip olan bir liderin varlığı ön plana çıkmaktadır. Bu durum daha önce bahsedilen *Carbonari* ve kült örgüt olan *Aum Shinrikyo*'yu hatırlatmaktadır. *Carbonari* örgütündeki usta/efendi-çırak ilişkisinin FETÖ'deki abi/abla yapısıyla örtüştüğü de söylenebilir. Ayrıca uzun süreli planlanmış hedef ve liderin varlığı hiyerarşik örgütlenme modeline benzemekle beraber karmaşık yapılanmaların bulunması ise ağ modele uymaktadır.

Örgüt içerisinde; coğrafi, sektörel ya da kurumsal anlamda, “imam” olarak ifade edilen ve piramit şeklinde sıralanan sorumlular belirlenmiştir. Bu durum kademeler halinde yapılan *Carbonari* örgütünü ve özellikle mevcut otoriteye içerisinde paralel devlet yapıları şeklinde ortaya çıkan sömürge karşıtı etnik ayrılıkçı örgütleri (örneğin *FLN*) hatırlatmaktadır. Bu kapsamda ayrıca, Sivil Toplum Kuruluşları (STK)¹⁰ teşkil ederek kamuoyunda taraftar toplanmaya çalışılmış ve

---

¹⁰ Bazı STK'lar: Kimse Yok Mu Derneği, TUSKON'a bağlı dernek ve vakıflar vb. (TBMM Raporu, 2017: 104), TUSKON'a bağlı 7 federasyon ve 211 üye dernek bulunmaktadır (TBMM Raporu,2017: 188)

mali/ekonomik kuruluşlar, okullar, dershaneler, yurtlar vb. vasıtasıyla bir yandan gelir elde ederken bir yandan da örgüt mensuplarına istihdam yaratılmıştır. Piramit kademelenme, fonksiyonel farklılaşma olarak ele alındığında, yine hiyerarşik modele benzediği söylenilebilir.

Örgüt organizasyon yapısını daha da geliştirerek, devlet dışında kendisine bağlı bir ekonomik sistem kurma, şirket birlikleri ve konfederasyonlar kurarak zenginler kulübü oluşturma, böylelikle ulusal ve uluslararası alanda söz sahibi olmaya çabalamıştır. Bazı legal faaliyetleri dışında adeta bir organize suç örgütü vasfıyla ek finans kaynağı sağlamaya çalıştığı da söylenebilir (şantaj, baskı, zorlama, uydurma kaset, video vb.) (HSYK Genel Kurul Kararı, 2016: 7-8). Dinler arası diyalog çerçevesinde, semavi dinlerin temsilcileri ile görüşerek, kendisini İslam adına muhatap/yetkili göstermeye çalışarak ulusal ve uluslararası boyutta meşru olarak algılanmayı hedeflemiştir ki aslında bu durum en çok etnik milliyetçi/ayrılıkçı örgütlerde görülmektedir.

Dahası, yaklaşık 170 ülke/bölgesinde-özerk cumhuriyetinde din-siyaset-para ekseninde faaliyet gösteren bir organizasyon hüviyetine bürünmüştür (TBMM Raporu, 2017: 73). 147 yazılı medya (internet siteleri, haber portalları ve sosyal medya uzantıları dâhil), 58 görsel ve işitsel medya kuruluşundan oluşan bir ağ ile genel hedef ve amaçları sembollerle kodlayarak elemanlarına direktifler verme yöntemine başvurmuştur. Sosyal veri ağlarını kullanarak denetlenemeyen teknik ağ sistemi üzerinden örgüt iletişimini sağlamıştır (Bylock vb.) (TBMM Raporu, 2017: 74). Sonuç olarak, aynı anda birçok ülkede eşzamanlı faaliyetler yürütebilme kapasitesine sahip olduğu görülmektedir. Bu kapsamda daha çok FKÖ ve El-Kaide gibi küresel örgütlerle benzerlik göstermekte ve ağ modele uymaktadır.

Örgütün eleman temini ve örgüt içi radikalleşme ile ilgili faaliyetleri şu şekilde sıralanabilir; görelî yoksunlukları ve dini veya mistik inançları istismar ederek halk nezdinde geniş sempatican kitle oluşturma, öğrencileri hedef alan eleman temini ve tabandan tepeye doğru kadrolaşırken radikalleşme, devlet örgütlenmesine uygun kendine özgü paralel örgütlenme modeli ile illegal yapılanmalar oluşturma ve gizlice devletin tüm kılcal damarlarına sızma. Ayrıca, tıpkı *Carbonari* örgütünde olduğu gibi, örgüt içerisinde mutlak bir otoriteye tabi olarak hareket edilmekte, ödül ve ceza sistemi uygulanmakta, örgüt mensuplarına örgüte girerlerken yemin ettirilmektedir. Kaldı ki, örgütten ayrılanları/ayrılmak isteyenleri yıpratma, sindirme, şantaj yapma, korkutma ve tehdit etme gibi yöntemler uygulanmıştır. Eleman teminindeki seçim kriterleri ise zeki ve eğitilmiş öğrencilere yönelmesi bağlamında *Aum Shinrikyo* ile benzerlik göstermektedir.

Yukarıda bahsedilen hususlar göz önünde bulundurularak FETÖ'nün organizasyon modeli genel olarak değerlendirildiğinde; hiyerarşik ve ağ modelin özelliklerini bir arada taşıyan hibrit bir organizasyon modeline sahip olduğu söylenebilir.

3.2. FETÖ'nün Motivasyonu

Motivasyon kaynakları bağlamında, çarpıtılmış dini yorumlara dayalı bir ideoloji geliştirme, dini/mistik inançların istismar edilmesi suretiyle hedeflere ulaşmak için yapılacak -silahlı şiddet dâhil- her türlü eylemin meşru gösterilmesi ve görelî yoksunlukları kullanarak bir hikâye oluşturma ön plana çıkan hususlardır. Hikâye; komünizmin Türkiye'yi ele geçireceği, insanların dini duygularını tam olarak yaşayamadığı, Fetullah Gülen'in müjdelenen kişi veya Mesih vb. olduğu şeklinde özetlenebilir.

Ayrıca, FETÖ'nün motivasyon bağlamında kült örgüt özelliklerini gösterdiği de söylenebilir. Kült örgüt elemanları, eylemlerinin doğru olduğuna inanmakla beraber bu inancı dışarıya yansıtmaya da çalışmaktadırlar (Demir, 2019: 6). Bu kapsamda dikte ettikleri yüce hedefler doğrultusunda, *Aum Shrinkyo* ve *Carbonari* örgütüne benzer şekilde, kimi zaman şiddet eylemlerinde bulunmaktan çekinmemektedirler. Yine, Hilmi Demir (2019)'in kült gruplar ile ilgili çalışmasında belirttiği üzere kült örgütlerde birer maske olarak kullanılan bu yüce hedefler aslında maddî menfaat sağlamak ya da liderin narsist egosunu tatmin etmek adına maske olarak kullanılmaktadır. Örgüte sadakat ve bağlılığı temin edebilmek maksadıyla korkutma, baştan çıkarma, ödül ve ceza sistemleri uygulanmaktadır. Örgüt liderleri kendilerini, ihtiyaç duydukları her şeye ulaşabilen, metafizik, ruhani varlıklar olarak sunmakta, zihinsel ikna yöntemiyle de elemanları yönlendirmektedirler (Demir, 2019: 6).

Dini olağanüstülük, mistik harikuladeliik, seçilmiş kişi/kurtarıcı olma, mehdilik, Mesihlik şeklindeki lider kültüne sahip olma, katı bir inanç sistemi oluşturarak elemanlarını etkileme, kendini örgüte “kazandıran bir güç odağı” olarak telkin etme (sosyal statü, para, siyasi güç vb.) örgüt içi motivasyonda etkili kaynaklar olarak belirlemektedir. Örgütün, “hizmet” için “seçilmiş” kişiler topluluğu olarak algılanmasını sağlama, “bir elinde Kur'an bir elinde bilgisayar tutan altın nesil”, “zorunlu hicret” söylemiyle algı oluşturarak ajitasyon yapma ve uluslararası alanda “dini hoşgörüyü yaymaya yönelik gönüllüler hareketi”, Türkiye'de ise “İslam dinine hizmet eden bir cemaat” algılarını ön plana çıkarma şeklinde motivasyonları olduğu da bilinmelidir (TBMM Raporu, 2017: 51). Örgütün; seçilmiş kişiler, altın

nesil, gönüllüler hareketi ve hizmet vb. kavramlar ile *Carbonari* örgütüne benzediği söylenebilse de kavramlara yüklenen anlamların ise farklı olduğu unutulmamalıdır. *Carbonari* elemanları, “dünyayı aydınlatacak olan iyi kuzenlerdir” ve bunlar “önce iyi bir *Carbonari* sonra Hristiyan” olabilmek düşüncesiyle hareket etmektedirler.

Örgüt, elemanlarının veya halkın algıladığı yoksunlukları ve memnuniyetsizliklerini (özgürce yaşayamama, ekonomik sıkıntılar vb.) gidermeye yönelik söylemlerde bulunmayı da eksik etmemiştir. Elemanlarını gerçeklikten uzaklaştırarak örgüte mutlak itaat etmelerini sağlamak maksadıyla rüya simülasyonu ve rüya metaforu yöntemi sıkça kullanılmıştır (Arslan, 2017: 37). Sözde, kutsal/manevi varlık ve şahsiyetlerle görüşmeler; Allah, Hz. Peygamber, melekler ve geçmiş din büyükleri ile görüşme iddiası; rüyalar, cincilik ve metafizik mesajlar üzerinden ezoterik bir örgüt ortamı yaratılmaya çalışılmıştır (İç Güvenlik Stratejileri Dairesi Başkanlığı, 2019: 31). Bu durumu açıklayan en net örnek, örgüt elemanı ve eski bir hâkim olan bir kişinin İstanbul 18. Asliye Ceza Mahkemesinde verdiği kararla Fethullah Gülen’i mehdi ilan etmesidir (HSYK Genel Kurul Kararı, 2016: 8-9).

Hitap edilen toplumun yapısına, kültürüne, tarihine uygun olarak hareket etme ve söylem geliştirme önemli olmakla beraber diğer şemsiye örgütlere (FKÖ, El-Kaide) göre farklı ve özgün bir özelliktir. Örgütün, TBMM Raporunda belirtildiği üzere, 170’e yakın ülkede faaliyet gösterdiği unutulmamalıdır (TBMM Raporu, 2017: 73). 15 Temmuz sonrası ise özellikle “insan hakları, demokrasi, hukukun üstünlüğü” gibi söylemler üzerinden hem algı yönetme hem de örgüt mensuplarını motive etmeye gayret edilmiştir. Cezaevlerinde bulunan örgüt mensuplarının gizli haberleşme (not, mektup gönderme vb.) yöntemleri ile bağlarını koparmamaya ve tekrar organize bir şekilde hareket edecek şekilde motive etmeye çalışılmıştır.

Motivasyon kapsamında yukarıda belirtilen hususlar göz önünde bulundurulduğunda örgütün; dini söylemle açıklanan, kült grup özelliklerini barındıran ve halkın dini/mistik inançlarını istismar eden ezoterik terörist bir örgüt olduğu söylenebilir.

3.3. FETÖ’nün Stratejisi

Daha önce de belirtildiği üzere örgüt, nihai hedefine ulaşmak için uzun süreli bir strateji takip etmiştir. Bu kapsamda 19. yüzyıl sonlarındaki anarşist örgütler ve 1960’lardaki sol ideolojiye sahip örgütlerden ayrılmaktadır. Aslında, kuruluş aşaması 1960’ların ortasına denk gelmekte ve eleman temininde yöneldiği kitle

bağlamında bu dönemdeki örgütlerle benzeşmektedir. Çünkü daha önce de belirtildiği üzere, faaliyetlerini ergenlik ve ilk gençlik dönemlerinde olan öğrenci ve gençler üzerinde yoğunlaştırmaya ve çekirdek kadro oluşturmaya çalışmıştır (TBMM Raporu, 2017: 73).

Teyp ve videokasetlerine kaydedilen vaaz, konuşma, icra edilen sohbet toplantıları ve yaz kamplarında hedef kitle üzerinde faaliyetlerini artırmaya çalıştığı görülmektedir. Aynı durum, ışık evleri oluşturulması, dernekler kurulması ve dernek aracılığıyla da ve cemaat yurtlarının faaliyete geçirilmesi ile devam etmiştir (HSYK Genel Kurul Kararı, 2016: 7).

Örgüt yasadışı istihbarat elde etme (telefon dinleme, gizli kamera yerleştirme vb.) faaliyetleri ile düşman olarak algıladığı kişi ya da kurumlara karşı bozucu ve yıpratıcı eylemlere girişmiştir. Aynı zamanda, devlet örgütlenmesine paralel ve kendine özgü hibrit örgütlenme modeli ile gizlice başta siyaset, mülkiye, adliye, maliye, askeriye ve emniyet olmak üzere devletin tüm kılcal damarlarına sızma ve illegal yapılanmalar oluşturmayı gaye edinmiştir (HSYK Genel Kurul Kararı, 2016: 7).

Yurt, okul, dersane ve ışık evlerinde, beyin yıkama metotları vasıtasıyla sorgulamayan, düşünmeyen, mutlak itaati esas alan yapıya bağlı insan tipi yetiştirme stratejisini geliştirmiştir (Ankara C. Başsavcılığı 2017/3376 numaralı iddianame, 2017). Beyin yıkama metotlarına ek olarak zihin kontrolü metotlarının da uygulandığı bilinmektedir. Örgüt elemanları, zihin kontrolü ile her türlü aldatıcı ve illegal yöntemleri uygulamaktan çekinmemişlerdir. Bu kapsamda FETÖ aynı anda hem gizli cemaatler hem de kült yapıların özelliklerini içermektedir.

Diğer taraftan örgüt, günümüz teknolojileri ve medyanın etkinliğinden oldukça faydalanmıştır. Örgüt liderinin sürekli olarak sözlü açıklamalarda bulunması, röportaj yapması, kitap ve dergilerde yazılarının yayımlanması ile internet sitesi, radyo ve televizyonların aktif olarak kullanılması ön plana çıkmaktadır. Örgütün görüşlerini rahatça iletme ve propaganda amacıyla medyayı etkin olarak araçsallaştırmış olduğu açıktır.

Modern terörist örgütlerle benzerlikleri ve farklılıkları olan FETÖ, bir yandan da organize suç örgütü vasıflarına da sahiptir. Örneğin, çeşitli sınavlarda soruları hukuka aykırı yollarla ele geçirip, kendi mensuplarının sınavlarda başarılı olarak kamu kurumlarına ve etkin okullara girmesini sağlama bunlardan birisidir (HSYK Genel Kurul Kararı, 2016: 7). Yine, ürettiği sahte belge ve delillerle, örgüt mensubu olmayan kişiler hakkında adli ve idari soruşturmanın açılmasını

sağlayarak devlet kadrolarından tasfiye etme ve bu kadrolara kendi örgüt elemanlarını yerleştirme faaliyetlerini de yürütebilmiştir. Ayrıca, gizliliğe önem verme, takiiye yapma, kod adı ve özel haberleşme kanalları/programları kullanmak suretiyle örtülü faaliyetlerde bulunulmuştur. Örgütün bu tür faaliyetler ile bir yandan siyasi hedeflerine ulaşmayı hedeflediği bir yandan da çıkar sağlama amacını güttüğü görülmektedir. Hatta örgüt, faaliyetlerinin yayıldığı coğrafi alan ve çok boyutlu işlevleri göz önünde bulundurulduğunda adeta sınır aşan bir organize suç örgütü olarak yorumlanabilir.

Nihayetinde, FETÖ'nun benimsediği stratejinin daha kuruluştan itibaren uzun süreli olarak planlandığı görülmektedir. Bu uzun süre içerisinde birçok strateji ve yöntem bir arada kullanılmıştır. Bu kapsamda, bünyesinde süreklilikten ziyade değişimi barındıran eklektik bir strateji olduğu anlaşılmaktadır.

SONUÇ

Kuruluşundan itibaren kapalı bir cemaat olarak görülen, sonrasında sınır aşan organize bir suç örgütüne dönüşen ve en sonunda da şiddet içeren eylemlere yönelen FETÖ, 1960'ların ortasında başlayan uzun süreli ve sabırla uygulanan bir stratejinin ürünüdür. Terörist örgüt; uyguladığı yöntemler, eylem tipleri, eleman temini, örgütlenme, din istismarı, yurt dışı bağlantıları gibi birçok özellik sebebiyle benzerlerinden farklılık arz etmektedir

Karşılaştırmalı vaka analizleri neticesinde elde edilen bulgularla FETÖ'nün, hem hiyerarşik hem de ağ özelliklerini gösteren karma bir organizasyon modeline sahip olduğu; hedeflerini gizlemek amacıyla sürekli olarak söylemlerini ve tutumlarını değiştirdiği; tedbir, gizlilik ve takiiyeden oluşan bir strateji geliştirerek gerektiğinde geri adım atmaktan, gerektiğinde de her türlü baskı, şantaj, tehdit, suikast, kumpas ile şiddet uygulamaktan çekinmediği; halkı, hasımlarını ve hatta kendi elemanlarını yanıltıcı retorik kullanarak karmaşa ve bilgi kirliliğini başlı başına bir yöntem olarak benimsediği; her ne kadar sınır aşan boyutta etki ve ilgi alanı olsa da aslında motivasyon bağlamında mistik inançların hakim olduğu ezoterik grup özellikleri taşıdığı, aynı zamanda da sınır aşan organize bir suç örgütü özellikleri barındırdığı söylenebilir.

Bu kapsamda FETÖ'nün; strateji, motivasyon ve organizasyon modeli bağlamında önceki örneklerinden farklılık arz eden, hibrit özellikler taşıyan ve sınır aşan organize bir suç örgütü gibi hareket eden kendine özgü nitelikte yeni tip bir terörist örgüt olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

KAYNAKÇA

- Ankara C. Başsavcılığı 2016/109268 soruşturma numaralı, 2017/19707 esas numaralı, 2017/3376 numaralı iddianame
- Army, U. S. (2007). A military guide to terrorism in the twenty-first century. *US Army TRADOC G2 Handbook*.
- Arquilla, J. ve Ronfeldt, D. (2001). *Networks and netwars: The future of terror, crime, and militancy*. Rand Corporation.
- Arquilla, J., ve Ronfeldt, D. (1999). The advent of netwar: Analytic background. *Studies in Conflict and Terrorism*, 193-206.
- Arslan, H. (2017) Rüya Metaforu Üzerinden Din İstismarı: FETÖ Örneği. *Liberal Düşünce Dergisi*, (87), 33-47.
- Avcı, E. (2011). Radikal islamcı terörizmin meşru gösterilmesi: Türkiye Hizbullahı örneği. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Kara Harp Okulu, Ankara.
- Bartholdy, J. L. (1821). *Memoirs of the Secret Societies of the South of Italy: Particulary the Carbonari*. John Murray.
- Bernstein, M., ve Crosby, F. (1980). An empirical examination of relative deprivation theory. *Journal of Experimental Social Psychology*, 16(5), 442-456.
- Boot, M. (2013). *Görünmeyen ordular: Gerilla tarihi*. İnkılap Kitabevi.
- Box, M., & McCormack, G. (2004). Terror in Japan: The Red Army (1969-2001) and Aum Supreme Truth (1987-2000). *Critical Asian Studies*, 91-112.
- Crenshaw, M. (2006). Have motivations for terrorism changed. *Tangled roots: Social and psychological factors in the genesis of terrorism*, 11, 51-57.
- Cronin, A. K. (2003). Behind the curve: Globalization and international terrorism. *International security*, 27(3), 30-58.
- Davis, M. (2007). The FLN's Strategy for Gaining an Independent Algeria, 1954-1962. *Ronald E. McNair Program*, 1-13.
- Demir, C. K. (2017). *Sebeplerinden Mücadele Yöntemlerine Etnik Ayrılıkçı Terörizm: PIRA, ETA, PKK*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Demir, H. (2019). Radikal/yıkıcı kült gruplar: Kavram ve teorik bir çerçeve. 1-13.

- Dishman, C. (2016). Terrorist and criminal dynamics: A look beyond the horizon. Matfess, H. and Miklaucic, M (Ed.), *Beyond Convergence: World Without Order*, 137-155.
- Erickson, E. J. (2013). *Ottomans and Armenians: A Study in Counterinsurgency*. Springer.
- FETÖ, Din İstismarı, İhanet ve Tehdit, İç Güvenlik Stratejileri Dairesi Başkanlığı
- Fromkin, D. (1975). The strategy of terrorism. *Foreign Affairs*,53(4), 683-698.
- Frost, T. (1876). *The Secret Societies of the European Revolution, 1776-1876* (Cilt. 1). Tinsley Bros.
- Frost, T. (1876). *The Secret Societies of the European Revolution, 1776-1876* (Cilt 2). Tinsley Bros.
- Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu Genel Kurul Kararı, Karar No: 2016/426, Tutanak No:17, 24.08.2016, <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2016/08/20160825-5.pdf>. Erişim Tarihi: 24.10.2019
- Heger, L., Jung, D., ve Wong, W. H. (2012). Organizing for resistance: How group structure impacts the character of violence. *Terrorism and Political Violence*,24(5), 743-768.
- Hoffman, B., *The End of Empire and the Origins of Contemporary Terrorism*, Inside Terrorism (p. 43-62)
<https://en.wiktionary.org/wiki/baracca>, Erişim Tarihi: 23.10.2019
<https://www.britannica.com/topic/millennialism>. (Erişim Tarihi: 13.09.2019)
- Hudson, R. A. (1999). *The sociology and psychology of terrorism: Who becomes a terrorist and why?* Library of Congress Washington Dc Federal Research Div.
- Hutchinson, M. C. (1972). The concept of revolutionary terrorism. *Journal of Conflict Resolution*, 16(3), 383-396.
- Kalyvas, S. N. (2003). The ontology of “political violence”: action and identity in civil wars. *Perspectives on politics*,1(3), 475-494.
- Kilberg, J. (2012). A basic model explaining terrorist group organizational structure. *Studies in Conflict & Terrorism*, 35(11), 810-830.

- Kydd, A. H. ve Walter, B. F. (2006). The strategies of terrorism. *International security*, 31(1), 49-80.
- Laqueur, W. (2002). *A history of terrorism*. Transaction Publishers
- Laqueur, W. (2004). Voices of Terror: Manifestos. *Writings and Manuals of AL Qaeda*.
- Marighella, C. (2011). *Minimanual of the urban guerrilla*. Praetorian Press LLC.
- Miller, M. A. (2003). The intellectual origins of modern terrorism in Europe. *Terrorism in context*, 28-41.
- Novak, D. (1954). Anarchism and individual terrorism. *Canadian Journal of Economics and Political Science*, 20(2), 176-184.
- Olson, K. B. (1999). Aum Shinrikyo: Once and Future Threat? *Emerging Infectious Diseases*, 5(4), 513-516.
- Price, H. E. (1977). The strategy and tactics of revolutionary terrorism. *Comparative Studies in Society and History*, 19(1), 52-66.
- Rapoport, D. C. (2001). The fourth wave: September 11 in the history of terrorism. *Current History*, 100(650), 419.
- Rapoport, D. C. (2002). The Four Waves of Rebel Terror and September. *Anthropoetics*, (1).
- Rath, R. J. (1964). The Carbonari: Their Origins, Initiation Rites, and Aims. *The American Historical Review*, 69(2), 353-370.
- Shiver, C. (1964). The Carbonari. *Social Science*, 234-241.
- Simon, J. D. (2008). The forgotten terrorists: Lessons from the history of terrorism. *Terrorism and political violence*, 20(2), 195-214.
- TBMM. (2017). “FETÖ/PDY Meclis Araştırma Komisyonu Raporu” http://altinoz.com.tr/wp-content/uploads/2017/05/Rapor_26.05.pdf. Erişim tarihi: 02.09.2019.
- Thorup, M. (2008). The anarchist and the partisan—Two types of terror in the history of irregular warfare. *Terrorism and Political Violence*, 20(3), 333-355.
- Wilkinson, P. (2000). The strategic implications of terrorism. *Terrorism and political violence: A sourcebook*, 19-49.

